

سراشیبی «ناپایداری»

بررسی «چشم‌انداز مدیران ارشد ریسک» توسط «مجمع جهانی اقتصاد»

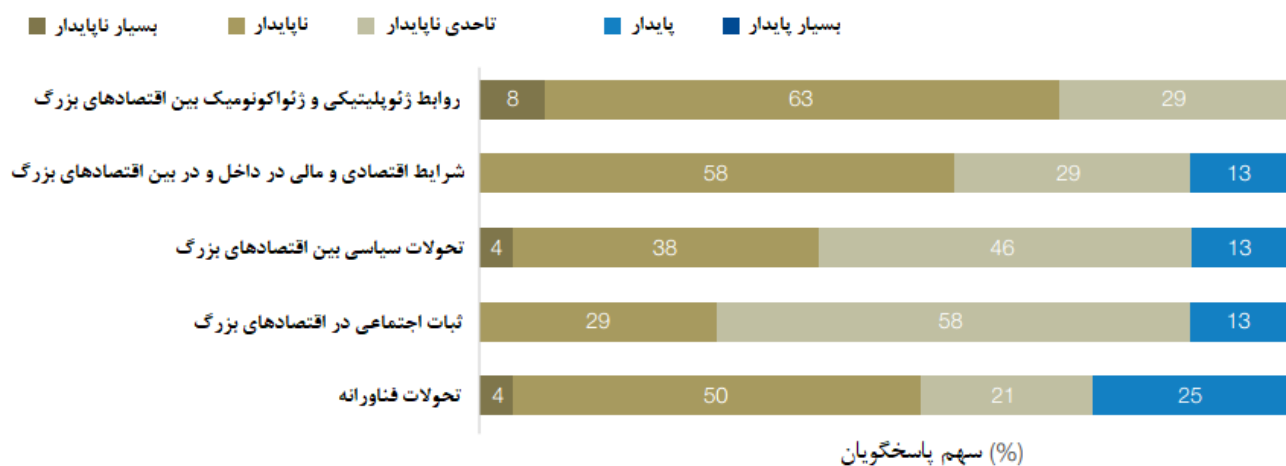
نخستین نسخه از گزارش «چشم‌انداز مدیران ارشد ریسک» در شرایطی توسط «مجمع جهانی اقتصاد» منتشر می‌شود که ناپایداری اقتصادی و تنش‌های سیاسی در جهان، فراگیرتر شده است. هدف از انتشار این چشم‌انداز، ارائه یک ارزیابی چندجانبه در مورد وضعیت نیم‌سال نخست میلادی مبتنی بر نگاه «مدیران ارشد ریسک» است، که از طریق یک نظرسنجی جدید از جامعه مدیران ارشد ریسک مجمع جهانی اقتصاد ترتیب داده شده است.

این نظرسنجی، از مدیران ارشد ریسک خواسته است تا سطح احتمالی «ناپایداری جهانی» در پنج حوزه فراگیر شامل «روابط ژئوپلیتیکی»، «اقتصاد»، «سیاست داخلی»، «جامعه» و «فناوری» و پنج خطری که انتظار دارند تا در مدت باقیمانده از سال ۲۰۲۳ تأثیر شدیدی بر سازمان‌هایشان داشته باشد را ارزیابی کنند. نتایج این نظرسنجی به مجموعه‌ای از ریسک‌های جهانی اشاره می‌کند که قادر است رشد اقتصادی را مورد تهدید قرار دهد، بازارهای جهانی را ناپایدار و تجارت گسترده‌تر را در طی شش ماه آینده مختل کند.

مدیران ارشد ریسک، بیش از هر چیز نگران ناپایداری ادامه‌دار در «روابط ژئوپلیتیکی و ژئوآکونومیک» بین اقتصادهای بزرگ هستند، که به طور احتمالی می‌تواند تغییرات گسترده‌ای را در سطح جهانی به همراه داشته باشد. بیش از ۸۵٪ از مدیران ارشد ریسک نیز انتظار دارند که سطحی از ناپایداری ادامه‌دار در شرایط اقتصادی و مالی در درون و بین اقتصادهای بزرگ پدیدار شود.

شکل ۱. چشم‌انداز ناپایداری نیمه نخست سال ۲۰۲۳

پرسش: در مقیاس جهانی، چه سطحی از ناپایداری را در شاخص‌های زیر در باقی مانده سال ۲۰۲۳ انتظار دارید؟

Note: Options included: Highly volatile (catastrophic risks looming); Volatile (upheavals likely at a global scale); Somewhat volatile (pockets of persistent instability within regions or industries); Stable (quick rebound from minor, isolated shocks); and Highly stable (negligible chance of serious, contagious crises). The numbers in the graphs may not add up to 100% because figures have been rounded up/down. n=21.

Source: Global Risks Outlook Survey, June 2023.

از جمله خطراتی که مدیران ارشد ریسک در نظر گرفته‌اند، چهار خطر به طور غالب مورد انتظار هستند که فراتر از نیمی از پاسخ‌دهندگان اعلام کرده‌اند که این موارد بسیار محتمل‌اند که در شش ماه آینده تأثیر شدیدی بر سازمان‌هایشان داشته باشند:

۱- **شاخص‌های کلان اقتصادی:** تمرکز مدیران ارشد ریسک بر روی ریسک‌های اقتصادی با تحلیل‌های ناامیدانه‌ای از «چشم‌انداز رشد جهانی» هم‌راستا است. نرخ‌های اصلی تورم شروع به کاهش کرده‌اند، اما همچنان باعث شکل‌گیری دورنمای ریسک اقتصادی می‌شوند، به ویژه از طریق افزایش نرخ‌های بهره که تقاضا را تحت فشار قرار داده و هزینه‌های استقراض را بالا می‌برند.

۲- **اخلال در قیمت گذاری و یا در عرضه نهاده‌های کلیدی:** اگرچه از فشارهای وارد شده بر زنجیره تامین جهانی در دو سال گذشته کاسته شده‌است، اما بسیاری از سازمان‌ها هنوز با نااطمینانی قابل توجهی مرتبط با در دسترس بودن و قیمت‌گذاری نهاده‌ها، به‌ویژه برخی از مواد خام، دست‌وپنجه نرم می‌کنند. برخی از مدیران ارشد ریسک باور دارند که شوک‌های زیست‌محیطی یا ژئوپلیتیکی مانند بازگشت شرایط «النینو» (بروز ناهنجاری‌های گسترده آب و هوایی که به سیلاب‌های ناگهانی، خشک‌سالی، قحطی و اپیدمی منجر می‌شود) یا کنترل‌های بیشتر بر نهاده‌های صنعتی حیاتی نیز یک احتمال مهم و تأثیرگذار بر ناپایداری‌ها طی شش ماه آینده است.

۳- **افزایش درگیری‌های مسلحانه:** نگرانی‌های مدیران ارشد ریسک درباره خطر درگیری‌های مسلحانه ممکن است به‌طور جزئی به ادامه جنگ در اوکراین و همچنین به اختلالات غیرمستقیم در الگوهای تجاری و زنجیره تامین مرتبط باشد. با این حال، تعداد زیادی از سازمان‌ها در سراسر جهان به‌طور مستقیم تحت تأثیر تعارضات مسلحانه قرار دارند و حدود ۱۱۰ درگیری مشابه در حال حاضر به صورت بین‌المللی در حال وقوع است.

۴- **اعمال اصلاحات، نظارت و پیگیری اجرایی در حوزه تنظیم‌گری:** ریسک‌هایی که در حوزه تنظیم‌گری، بیش از سایر موارد مورد توجه مدیران ارشد ریسک قرار گرفته، شامل «محدودیت‌های تجاری» و مفاد تکاملی مرتبط با «تغییرات آب‌وهوایی» و «فناوری» است. پاسخ‌دهندگان همچنین به اهمیت روزافزون توجه به «ریسک‌های اخلاقی و اجتماعی» برای سازمان‌ها اشاره کرده‌اند که مصائب آن‌ها را پیچیده‌تر خواهد کرد.

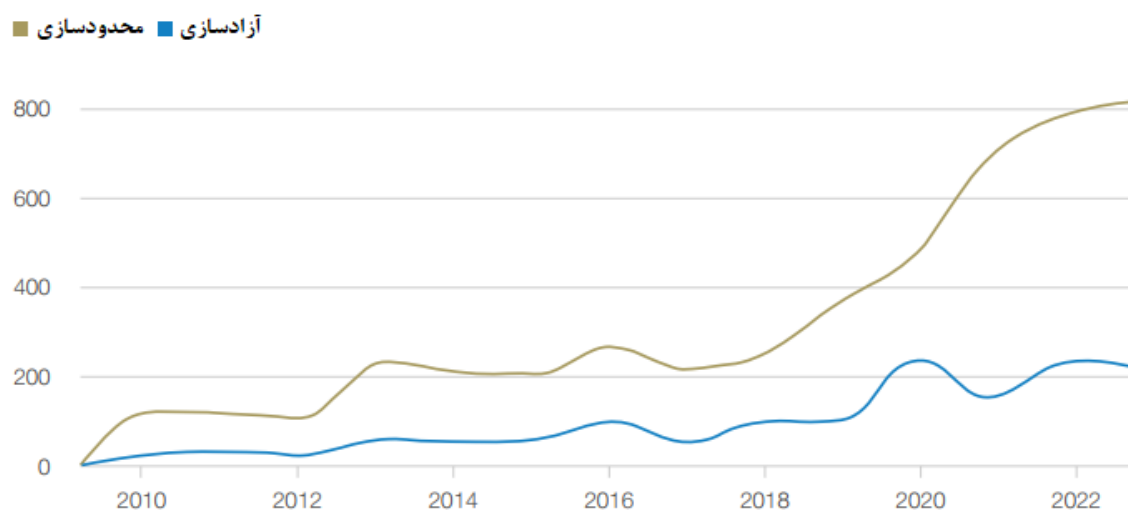
پیامدهای ژئوپلیتیکی

چالش‌های اقتصادی و مالی ممکن است به واسطه تغییرات پویایی‌های قدرت جهانی تشدید شوند. از پنج حوزه‌ای که از مدیران ارشد ریسک خواسته شده تا ناپایداری‌های مدنظرشان را اندازه‌گیری کنند، از نگاه آن‌ها بالاترین سطح ناپایداری، مربوط به حوزه «روابط ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک» است؛ و بیشتر آن‌ها انتظار دارند اختلالاتی در مقیاس جهانی رخ دهد. این مسئله به نظر غیرمتعارف نیست؛ اگرچه به دلیل تداوم

جنگ در اروپا و افزایش تنش‌های اقتصادی میان ایالات متحده و چین نیز روند تحولات به سمت «افزایش خصومت در روابط اقتصادی بین‌المللی» حرکت می‌کند. همچنین، سازمان‌ها به دلیل عواملی که توسط مدیران ارشد ریسک ذکر شده است، مانند بی‌ثباتی در داخل و بین بازارهای اصلی، نوسانات شدید در سیاست‌ها و تغییر الگوهای تجارت بین‌المللی، با افزایش هزینه‌های انجام کسب‌وکار و محدودیت‌های بالقوه در دسترسی به بازار مواجه هستند. یک جنبه از پویایی‌های اخیر در شکل ۲ نمایش داده شده است که نشان‌دهنده افزایش بهره‌مندی از سیاست‌های اقتصادی برای تأثیرگذاری بر جریان‌های فرامرزی است.

اقدامات تجاری

شکل ۲. تعداد مداخلات جدید در سیاست تجاری علیه منافع تجارت خارجی

Source: GTA and World Bank, cited in Wolf, Martin, "Developing countries have hit the financial rocks", *Financial Times*, 13 June 2023.

یکی از پیامدهای ناشی از ناپایداری روابط ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک در سال‌های اخیر، بروز اختلالات قابل توجه در زنجیره تأمین بوده است. این مسئله هنوز برای مدیران ارشد ریسک نگران‌کننده است. بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان نظرسنجی معتقدند که به احتمال بسیار قوی، «اختلال در قیمت‌گذاری و یا عرضه ورودی‌های کلیدی» تأثیر شدیدی بر سازمان‌هایشان در مدت باقی‌مانده‌ی سال ۲۰۲۳ خواهد گذاشت.

اگرچه فشارهای کلی زنجیره تأمین جهانی کاهش یافته، اما بسیاری از سازمان‌ها هنوز با عدم قطعیت قابل توجهی در مورد تأمین منابع و قیمت‌گذاری، به ویژه در مورد برخی از مواد اولیه، دست و پنجه نرم می‌کنند. به عنوان مثال، قیمت‌های جهانی سوخت نسبت به سطح پیش‌از همه‌گیری کرونا افزایش یافته است. قیمت غذا در بیشتر اقتصادهای اصلی بالاتر از میانگین تاریخی خود هستند و اگر شرایط آل‌نینیو بازگشت کند و تولید محصولات کشاورزی را تحت تأثیر قرار دهد و کمبود آب را تشدید کند، احتمال بروز نوسانات پر قدرت‌تر، کماکان وجود خواهد داشت. تعدادی از مدیران ارشد ریسک باور دارند شوک‌های ژئوپلیتیکی بیشتری بر روی منابع کلیدی، مانند بروز بحران جدید انرژی یا افزایش کنترل‌ها بر روی منابع صنعتی کلیدی، همچنان محتمل است.

سیاست ریسک

مدیران ارشد ریسک انتظار دارند که تحولات سیاسی در اقتصادهای اصلی جهان تا پایان سال ۲۰۲۳ با نوساناتی همراه باشد، بیش از ۴۰ درصد از آن‌ها به احتمال وقوع یک ناپایداری گسترده در مقیاس جهانی اعتقاد دارند. به طور مشابه، هنگامی که از پاسخ‌دهندگان در مورد خطراتی که به احتمال زیاد تأثیر شدیدی بر سازمان آنها می‌گذارد، سؤال شد، باز هم «عوامل سیاسی» برجسته بودند: یک‌سوم از مدیران ارشد ریسک به مخاطرات سازمانی ناشی از «انتخابات» و «تغییر رژیم‌های سیاسی» اشاره کرده‌اند. این موارد احتمالاً طیفی از عوامل مخرب را شامل می‌شود؛ از «گسست سیاسی و سیاستی» (به‌ویژه در زمینه افزایش قطبی‌سازی اجتماعی) تا «خشونت‌های سیاسی».

پاسخ‌دهندگان همچنین به پیچیدگی فزاینده چشم‌انداز «ریسک‌های اخلاقی و اجتماعی» که سازمان‌ها باید از آن عبور کنند اشاره می‌کنند. میان مدیران ارشد ریسک در مورد نیاز به «مدیریت فعالانه» این خطرات اتفاق نظر وجود داشته است. آن‌ها معتقدند که مدیریت ریسک‌های اخلاقی و اجتماعی حتی دشوارتر از رعایت مقررات است. «انتظارات اجتماعی» می‌تواند به سرعت تغییر کند و حتی ممکن است با الزامات قوانین موجود دچار مخالفت باشد. همچنین علاقه فزاینده‌ای به اثرات خارجی منفی بالقوه مرتبط با فعالیت‌های تجاری وجود دارد. این امر، محیطی سرشار از نااطمینانی و نوسان برای سازمان‌ها ایجاد خواهد کرد و می‌تواند به «ریسک اعتبار» و «از دست دادن سرمایه و درآمد» در پی تحریم‌شدن توسط مصرف‌کنندگان، امتناع سرمایه‌گذاران، دعاوی قضایی و حتی شکست سازمانی منجر شود.

ریسک نوظهور

این نظرسنجی همچنین به ریسک‌هایی که از پیشرفت‌های فزاینده در فناوری هوش مصنوعی به وجود می‌آید، توجه نشان داده است. سه‌چهارم پاسخ‌دهندگان انتظار دارند که دامنه فناوری در باقیمانده سال ۲۰۲۳ دستخوش نوسان شود و درصد مشابهی هم بر این باورند که فناوری‌های مرتبط با هوش مصنوعی ممکن است به شهرت سازمان‌هایشان آسیب وارد کند.

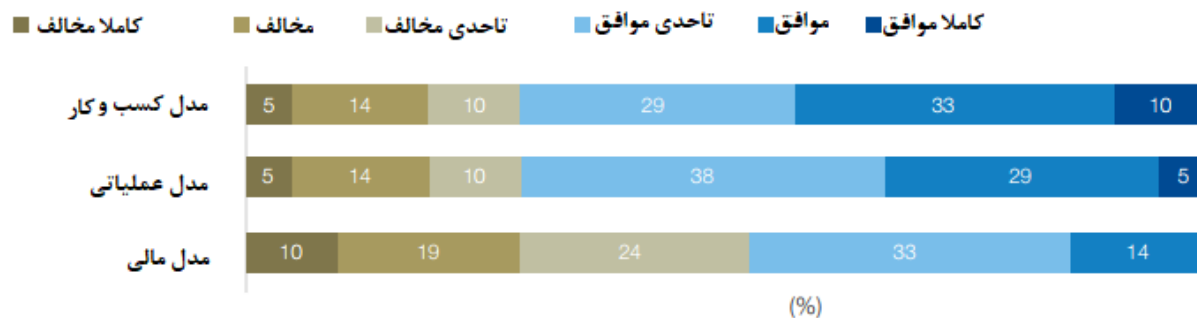
جالب اینجاست بر سر این که «توسعه و بکارگیری فناوری‌های هوش مصنوعی از پیشروی مدیریت ریسک‌های مرتبط با آن پیشی خواهد گرفت» اجماع نظر وجود دارد و ۹۰٪ از پاسخ‌دهندگان تمایل دارند فرآیند «معرفی مقررات و محدودیت‌ها» شتاب گیرد. در حال حاضر، «خودتنظیم‌گری» از اهمیت بیشتری برخوردار شده است و بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان اعلام کرده‌اند سازمان‌شان در طی شش ماه آینده قصد تدوین یک «ممیزی هوش مصنوعی» دارد. در حال حاضر، اگرچه پیشرفت‌های مرتبط با تدوین مقررات هوش مصنوعی آغاز شده است، اما اقدامات سازمان‌ها در طی شش ماه آینده بسیار مهم خواهد بود تا اطمینان حاصل شود که این خطرات فناورانه‌ی در حال توسعه، به سرعت به بحران جهانی بعدی منجر نشوند.

عاملی که خطرات ناشی از فناوری‌های هوش مصنوعی را شکل می‌دهد غیرشفاف بودن عملکرد درونی آنها است: «هیچ‌کس به طور کامل نمی‌داند که چگونه به خروجی‌های خاص می‌رسند». این امر احتمال آسیب‌های ناخواسته را افزایش می‌دهد. همچنین ارزیابی و پیش‌بینی خطرات احتمالی ناشی از استفاده از این فناوری‌ها، بسیار دشوار است.

هنگامی که از پاسخ‌دهندگان پرسیده شد که کدام جنبه از سازمان‌هایشان بیشتر تحت تأثیر فناوری‌های هوش مصنوعی در سال جاری قرار می‌گیرد، پاسخ‌دهندگان گفتند انتظار دارند تأثیر آن بر «عملیات»، «مدل‌های تجاری» و «راهبردها» بیشتر باشد تا «مدل‌های مالی» (شکل ۳).

شکل ۳. ریسک‌های تجاری فناوری‌های هوش مصنوعی

لطفاً میزان موافقت خود با عبارت زیر را در زمینه خطرات برای سازمان‌ها مشخص کنید: فن‌آوری‌های هوش مصنوعی تا پایان سال ۲۰۲۳ بر اجزای سازمان من تأثیر قابل‌توجهی خواهند داشت:

Note: The numbers in the graphs may not add up to 100% because figures have been rounded up/down. n=21.

Source: Global Risks Outlook Survey, June 2023.

مدیران ارشد ریسک تأکید می‌کنند که منابع به‌جای «مدیریت و کاهش ریسک»، به‌شدت به سمت «توسعه» هدایت می‌شوند و در این میان، تیم‌های «مسئول هوش مصنوعی» جزو اولین تیم‌هایی بودند که در اوایل سال جاری، زمانی که بخش فناوری در مواجهه با چالش‌های اقتصادی دچار انقباض شد، کنار گذاشته شدند. با این حال، در مواجهه با قدرت مخرب فزاینده فناوری‌های هوش مصنوعی، این حوزه برای رهبران سازمانی اهمیت فزاینده‌ای خواهد داشت که نشان‌دهنده بهره‌گرفتن آنها از هوش مصنوعی است؛ ابزاری که به وضوح با ارزش‌ها و منافع اجتماعی همسو است. آنها متعهد هستند که اطمینان حاصل کنند خطرات احتمالی هوش مصنوعی به بحران جهانی بعدی تبدیل نمی‌شود.